

Spioner i Europa 2008–2024

Forskaren Anna Wagman Kåring, FOI, och analytikern Anna Lioufas, FOI, höll den 1 juni ett seminarium om rapporten Spioner i Europa 2008–2024. Rapporten har skrivits på uppdrag av FRA, MUST och Säpo. Med stöd av forskning, öppna källor om dömda personer och intervjuer av åklagare, journalister och forskare kartläggs vilka stater som initierar verksamheten, hur rekryteringen går till, vilka motiv som driver individerna samt vilka operativa metoder och målområden som förekommer. Hur spionage har anpassat sig efter och före 2022, annekteringen av Ukraina, har studerats i rapporten, men ej illegalister, industrispionage, cyberspionage eller flyktingspionage. Totalt handlar det om 70 dömda individer i 20 länder i Europa. Rapporten belyser den ökande komplexiteten i dagens HUMINT-hot och ger fördjupad förståelse för ett säkerhetslandskap i snabb förändring.

Flest dömda spioner hittades i Estland, 19 st, med uppdragsgivare i Ryssland men även i Kina. I Tyskland har 8 individer dömts för spionage och uppdragsgivare var främst Ryssland men också Kina, Iran och USA. I Grekland har personer dömts för spionage för Turkiets räkning. Endast 3 fall av spioneri har dömts i Sverige under rubricerad tid och då för Ryssland. I de allra flesta fallen av spionage var uppdragsgivaren Ryssland.

Antal domar för spioneri har över åren varit i stort sätt konstant; ca 5–7 st per år (förutom 2014 då 9 personer dömdes).

Vem är då en spion? Åldern då de dömdes varierar mellan 21–82 år med en topp på 12 st mellan 17–25 år. Åldern då de påbörjade spionaktiviteter var från 17 års ålder. I princip är ingen av dom missbrukare och få är kvinnor (4 av 70 st). Det finns 10 olika typer av spioner:

- 1) *Den traditionella insidern*. Ofta anställd inom försvaret eller underrättelsetjänsten.
- 2) *Ideologen*. Anser att landet den spionerar för har rätt.
- 3) *Observatören*. Ingen speciell utbildning, fotograferar och iakttar.
- 4) *Engångsagenten*. Utgör 10% av fallen. Utför medvetet eller omedvetet ett par spionuppdrag.
- 5) *Facilitatorn*. Arbetar tillsammans med en spion som utför uppdraget.
- 6) *Multikriminelle*. Utför även t.ex. sabotage, inbrott eller annan brottslighet.
- 7) *Specialisten*. Kan vara tolk eller elektriker vid hemlig anläggning/utrustning.
- 8) *Den mobile*: Rör sig över gränserna i EU.
- 9) *Person med anknytning*. Språk, kultur, familj. Vanligt vid spioneri för Ryssland men även Kina.
- 10) *Spionnätverk*. Större grupp, 5–10 personer, samarbetar.

Hur sker rekryteringen? Vanligen sker det på följande sätt:

- Långsiktiga relationer mellan agenten och tex underrättelseofficeren.
- Direktrekrytering via sociala medier eller spelsidor.
- Via privata sfären.

Vilka måltavlor/metoder används?

- Militär information, Nato.
- Politiska beslutsfattare.
- Kritisk infrastruktur.
- Ny teknik och forskning.
- Namn på intressanta personer; nu och i framtiden.
- Oftast används utbildning, men även brevlådemöten, krypterad e-post och sociala medier.

Varför blir man spion?

MICE: Money, Ideology, Coercion, Egoism.

Pengar: > 50% av fallen.

Ideologisk övertygelse: håller med landet man spionerar för, vill ta hand om sin familj.

Tvång/påtryckningar: utpressning, honungsfälla.

Personliga motiv: narcissist, bitter, förbisprungen i arbetslivet, vill ha spänning.

Spionage är en del av hybridkrigföringen där alla medel används, har olika former och kan förekomma utanför säkerhetsklassade miljöer.